

Врховниот суд на Република Северна Македонија, врз основа на член 37 став 1 алинеја 1 и 3 од Законот за судовите („Службен весник на РМ“ бр.58/06...198/18 и „Службен весник на РСМ“ бр.96/19), член 63 став 1 од Деловникот за работа на Врховниот суд на Република Северна Македонија, на Општата седница одржана на ден 12.07.2024 година, го утврди следниот:

НАЧЕЛЕН СТАВ

Претседателот на Врховниот суд на Република Северна Македонија, односно претседателот на судот, дава одобрение за снимање или фотографирање по конкретен граѓански предмет од јавен интерес, водејќи сметка за интересот и довербата на јавноста, согласно член 6 и член 10 од Европската конвенција за заштита на човековите права.

Образложение

Во примената на одредбите 104 став 1 и 3, 105 став 1 и 106 став 1 од Судскиот деловник, евидентно од неколку донесени решенија од страна на претседателот на Основниот граѓански суд Скопје, заменикот на претседателот на Врховниот суд на Република Северна Македонија и претседателот на Врховниот суд на Република Северна Македонија, различно се постапувало во постапката при одлучување по поднесените барања за снимање и фотографирање на расправа по конкретни граѓански предмети.

Претседателот на Основниот граѓански суд по поднесените барања донел решенија со кои не одобрил снимање и фотографирање во конкретните граѓански предмети, бидејќи не била прибавена согласност од странките, односно тужителот преку својот полномошник во писмена форма изјавил дека не се согласува од страна на Истражувачко репортерската лабораторија да се врши звучно (аудио) снимање, визуелно (видео) снимање, известување, фотографирање и јавно прикажување (репродуцирање) на рочиштето.

Донесените решенија од страна на заменикот на претседателот и на претседателот на Врховниот суд на Република Северна Македонија со кое се одобрува снимање и фотографирање во конкретните граѓански предмети се засноваат на одредбите од Судскиот деловник според кои претседателот на Врховниот суд на Република Северна Македонија, односно претседателот судот врз основа на поднесено писмено барање дава одобрение за снимање и фотографирање во конкретниот предмет и дека новинарите известувачи можат да присуствуваат на јавните рочишта пред судовите без обврска претходно да имаат одобрение од судот и дека судот обезбедува услови за нивно присуство и работа.

Постои различна судска практика во одлучувањето на Основниот граѓански суд Скопје и Врховниот суд на Република Северна Македонија по поднесените барања за снимање и фотографирање во посочените предмети и во тој контекст се поставува прашањето дали членот 104 став 3 од Судскиот деловник остава простор за баланс помеѓу слободата на изразување и другите процесни права при донесување на одлуката за давање на одобрение во светло на Европската конвенција за заштита на човековите права и начелото на јавност на постапката, притоа ценејќи ги околностите на случајот и природата на постапката.

Воедно, од аспект на примената на одредбите 104 став 1 и 3, 105 став 1 и 106 став 1 од Судскиот деловник, во корелација со Законот за парничната постапка, Законот за судовите и Европската конвенција за заштита на човековите права, се поставува прашањето дали одобрението на претседателот на судот за медиумска покриеност на јавниот процес во парничната постапка зависи од субјективноста на странките, односно од прибавување на согласност од нивна страна како странки во постапката или судот истото треба да го цени врз основа на начелото на јавност, принципите на членот 6, членот 8 и членот 10 од Европската конвенција за заштита на човековите права, како и на постапката, особено за оние за кои владее зголемен јавен интерес, со што позитивно би влијаело на јакнење на довербата во правосудството и формирање на чувство на правна сигурност.

Јавноста во судските постапки е уставно загарантирано начело согласно членот 102 од Уставот на Република Северна Македонија, со кој уредува дека расправата пред судовите и изрекувањето на пресудата се јавни, а јавноста може да биде исклучена во случаи утврдени со закон. Во членот 16 од Уставот на Република Северна Македонија се гарантира слободата на јавното информирање.

Согласно член 6 став 2 од Законот за судовите, при одлучувањето за граѓанските права и обврски и при одлучувањето за кривичната одговорност, секој има право на правично и јавно судење во разумен рок пред независен и непристрасен суд основан со закон.

Согласно член 10, став 1 алинеја 5 од Законот за судовите, постапката пред судот се заснова врз начелото на јавност и транспарентност.

Согласно член 4 од Законот за парничната постапка, судот одлучува за тужбеното барање, по правило, врз основа на усно, непосредно и јавно расправање.

Согласно член 292 од Законот за парничната постапка, главната расправа е јавна.

Во членот 293 од Законот за парничната постапка, се уредува дека советот може да ја исклучи јавноста за целата главна расправа или за еден нејзин дел, ако тоа го бараат интересите за чувањето на службена, деловна или лична тајна, интересите на јавниот ред или причините на моралот.

Во членот 294 став 2 од Законот за парничната постапка се уредува дека Советот може да дозволи на главната расправа на која е исклучена јавноста да присуствуваат одделни службени лица, како и научни и јавни работници, ако тоа е од интерес за нивната служба, односно научна или јавна дејност.

Согласно член 296 од Законот за парнична постапка, одредбите за јавноста на главната расправа согласно се применуваат и на подготвителното рочиште, на рочиштето надвор од главната расправа пред претседателот на советот, како и на рочиштето пред замолениот судија.

Законот за парнична постапка предвидува дека исклучувањето на јавноста го одлучува советот со решение кое мора да биде образложено и јавно објавено, а против решението за исклучување на јавноста не е дозволена посебна жалба член 295 од ЗПП.

Исклучувањето на јавноста спротивно на законот претставува суштествена повреда на одредбите на парничната постапка, а тоа е причина поради која е дозволен вонреден правен лек односно ревизија согласно членот 375 од ЗПП.

Согласно член 104 од Судскиот деловник, новинарите известувачи и граѓаните можат да присуствуваат на јавните рочишта пред судовите без обврска претходно да имаат одобрение од судот.

Согласно член 105 од Судскиот деловник, (1) Претседателот на Врховниот суд на Република Македонија, односно претседателот на судот врз основа на поднесено писмено барање дава одобрение за снимање или фотографирање во конкретниот предмет.

(2) Судот обезбедува услови за нивното присуство и работа. Визуелното (видео) и звучното (аудио) снимање, известување и фотографирање во кривичната постапка и јавно прикажување (репродуцирање) на снимката се врши по одобрение на претседателот на Врховниот суд на Република Македонија, по претходно прибавено мислење од претседателот на советот, судиите, на начин предвиден со закон.

(3) Визуелното (видео) и звучното (аудио) снимање, известување и фотографирање во парничната постапка и во постапката по управен спор може да се врши по одобрение на претседателот на судот, со претходно прибавено мислење на судијата кој постапува по предметот и со писмена согласност на странките.

(4) Надвор од судењето, снимањето, фотографирањето во зградата на судот може да се врши со одобрение на претседателот на судот кој раководи со зградата.

Согласно член 106 став 1 од Судскиот деловник, при донесувањето на одлука за давање одобрение за снимање и фотографирање се води сметка за интересот и довербата на јавноста.

Членот 105 став 3 од Судскиот деловник уредува дека за давање одобрение за снимање и фотографирање потребна е писмена согласност на странките, додека пак, членот 106 став 1 уредува дека претседателот на судот при донесувањето на одлуката мора да води сметка за интересот и довербата на јавноста и природата на случајот.

Во судската практика постојат граѓански предмети, односно се водат парнични постапки за кои има изразен интерес од јавноста и претставуваат предмети од посебен јавен интерес, согласно уставните и законските начела на јавност и транспарентност, како што се одредени случаи за клевета и навреда, стечајните рочишта и постапките поведени по тужба за заштита од дискриминација од јавен интерес (*actio popularis*) согласно Законот за спречување и заштита од дискриминација.

Во ваквите случаи, преку субјективната оценка на одредена странка, се врши ограничување на јавниот интерес, а во смисла на довербата на јавноста и применувањето на практиката и стандардите на Европскиот суд за човековите права, кој истакнува дека јавноста на постапките придонесува граѓаните да имаат доверба во судството, дека со обезбедување на видливост на процесот на спроведување на правдата, јавноста во постапката придонесува кон исполнување правично судење чија загарантираност претставува едно од основните начела на кое било демократско општество (*Preto and others v. Italy*) и дека во насока на

начелото на јавност од особена важност е видливоста на остварувањето на правдата (Sutter v. Switzerland).

Според членот 6 на Европската конвенција за заштита на човековите права пресудата се изрекува јавно, а членот 10 ја гарантира слободата на примање и пренесување информации.

Согласно членот 6 од Конвенцијата, секој има право правично и јавно, во разумен рок, пред независен и непристрасен со закон воспоставен суд да бидат разгледани и утврдени неговите граѓански права и обврски или основаноста на какви било кривични обвиненија против него.

Согласно членот 10 од Конвенцијата, секој човек има право на слобода на изразувањето и ова право ги опфаќа слободата на мислење и слободата на примање и пренесување информации.

Според практиката на Европскиот суд за човекови права, јавноста на судските постапки го овозможува спроведувањето на целите на членот 6 од Конвенцијата, односно го реализира правото на правично судење (Diennet v. France). Јавноста на постапките е да ги заштити парничните странки, односно обвинетите во кривичните постапки од тајно спроведување на правдата со што се зајакнува општествената доверба во правосудството (Achen v. Germany).

Република Северна Македонија како држава потписничка на Европската конвенција за заштита на човековите права гарантира дека секој има право на фер и јавно судење, како и јавно изрекување на пресудата.

Согласно членот 112 од Уставот на Република Северна Македонија, расправата пред судовите и изрекувањето на пресудата се јавни.

Слободата на јавното информирање е гарантирана во членот 16 од Уставот на Република Северна Македонија, а правото на јавноста да биде информирана е основно начело кое произлегува и од членот 10 на Европската конвенција за заштита на човековите права.

Поради горенаведеното, Претседателот на Врховниот суд на Република Северна Македонија кој суд е одговорен за единство во примената на законите од страна на судовите и за работата на судовите, согласно член 37 став 1 алинеја 1 и 3 од Законот за судовите, предложи Општата седница на Врховниот суд на Република Северна Македонија да го утврди начелниот став, претседателот на Врховниот суд на Република Северна Македонија, односно претседателот на судот, при давањето одобрение за снимање или фотографирање по конкретен граѓански предмет од јавен интерес, да води сметка за интересот и довербата на јавноста,

согласно член 6 и член 10 од Европската конвенција за заштита на човековите права.

Општата седница на Врховниот суд на Република Северна Македонија на седницата одржана на ден 12.07.2024 година, по расправање по предлог начелниот став, согласно член 37 став 1 алинеја 1 и 3 од Законот за судовите, го утврди начелниот став.

**ОПШТА СЕДНИЦА НА ВРХОВНИОТ СУД
НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА**

